

הספד

(הדברים שדבר האי קניאל כליל ההספד על הציר הרשנברג).

רביתי! אחרי הדרשות המעניינות ששמעני מפי הנואמים הקודמים, אשר בדברים יוצאים מן הלב הארוך לפנינו היטב את גדל ערך האבדה הלאומית שלנו, במות עלינו הציר הגדול המנוח שמואל הרשנברג — הנני להעיר פה על עיבדה אחת מעציבה מאד, כי אנהני היהודים יודעים היטב להביר ולהיקר את גדולינו רק אחרי מיתם, הרשנברג היה צריך למות, כדי שזרוע להקהל העברי בירושלים ובא"י-מה היה לנו, ומה שהיה עתיד להיות לעמנו; עתה, רק עתה, בשעה שאני באים להם פיר את מהנו הגדול, הננו עושים את אוננו כאפרכסת לשמע כל פרט ופרט מתילדותנו, מחיינו משאיפיתנו ומתקנותיו לעתיד. עומדים אנו לקראת יצירותיו ומשתאים ומתפללים על כשרון יוצרן, טביטים אנו ומתכוננים בשבע עינים לכל אחת מהמונותיו כדי להבינן וכדי לחדר אל הוכן, ולמראה עיננו ולשמע אוננו יתעורר בלבנו פנימ: רגש גאין לאימי על כי כשרון גדול במיתו קם לעמנו מקרבנו, ורק עתה הננו מרגישים מי היה הרשנברג ולבנו כואב ומצר על כי אכד לנו בדמי ימיו. והשם הרשנברג נעשה עתה כל כך קדוש בעינינו; אבל, רביתה, אחרנו קצת המועד. הרשנברג כבר מת וכשרונו יחד אתו!

ומדוע איפוא, זה הציר הגדול שהציב לו יד ושם בארץ מולדתו בפילניה, לא זכה להתפרסם פה בעירנו? הן שנה שלמה עשה פה בירושלים, היה כל כך קרוב אלינו, ובכ"ז היה זר כמעט לכלנו? מדוע? גם העתונות הארצי — ישראלית וספרותה לא הגירו

לנו כמעט כלום על אידותיו ועל אדות פעולותיו; חוץ מ„ההשקפה" שפרסמה מאמר של „ברוך-הבא" להאמן כבואו ומאמר אחד במותו ותו לא! אינני מדבר מה„חבצלת" שלא מצאה לנחויץ אף להזכיר על דבר מותו של המנוח. בשבילם לא מת הרשנברג יען אשר בשבילם לא חי. הם לא מצאו ענין בחייו כשם שלא מצאו ענין במיתו.

ובכן, מדוע היה זר לנו?

יען המניח הרשנברג היה ציר אמן גלוי הני!

הורתו ולידתו היו בגילה, שם חי, שם גדל, שם חנך, ושם גם למד, והמירגריה הגלותית מלאה את נפש האמן הזה והשפיע עליה בכל תקף, וממנה ינק ושאב את כל יצירותיו העבריות אשר יצר וכל עבודתו בגולה היא אך פרי הגלות. אם נתבינן אל ציוריו אלה התלויים פה לפנינו, מהגלות, זו התמינה האיומה של הנרידה העברית הנצחית, מ„שדה-הקברות" ועד „היהודי-הנצחי", ומעט-מדינות, נראה על פני כלם אך חשך, מית וגלות. על כלם פרושה כעין צלמות, בכל רואים אך עקבות וקן: פחד, ויאיש, ולא נמצא בהן אף קו אחד של אירה, אף טפה אחת של תחיה. וזיכר אני את דברי ר' מנדלי טוב"ס, זה משירר הגלות בחסר עליון, שספר באחד מספיריו הנפלאים לאמר: „לפני עיני מרחף התרמיל הדיר, התרמיל היהודי העתיק והנקיב תלוי לי מנגד, כריאה וכבר בחטמי של איתו בעל מרה שחורה, ככל מקום שאני פונה הנני רואה לפני את התרמיל, ובכל מה שאני רוצה לספר התרמיל מתגלה לפני".

התרמיל לא נתן מנוח לר' מנדלי והגלות לא יכולה לעזב את הציר הרשנברג! וכבואו לירושלם לא השתחרר עדין מהשפעת הגלות שחי בקרבה כארבעים שנה ובלייל

תשעה באב יכלנו לראיה איתו יושב על יד הכתל המערבי בין מאות הבוכים ומציר את הכתל השחור בחצות לילה, ליל החרבן... ואעפ"כ, קוה קיינו כי במשך הזמן עיד שנה עוד שנתים, והאמן הגדול הזה אשר ידע לתאר במכחולו על הכד את אשר ראו עיניו ואשר חש כנפשו בכל כך עמקות ובכל כך אלהות, בודאי יתן לנו גם מצויר ציון; ראה יראה את שמינו הבהירים והעמקים, את טבע ארצנו הנחמד והנהדר, את הישוב החדש והעתיד המזהיר לפנינו, ונפשו נפש אמן התפעל לקראת כל אלה, והבינה והרגישה כל זאת, ונשמתו נפש יהודי לאומי, תתלכד ותתמוג עם רוח ארץ ישראל, וגלה לפנינו את כל הדרה ויפיה, והחיה את האמנות בישראל, זו מתת אלהים הדרושה לכל עם חי הרוצה לחיות על ארצו חיי נעם.

ותקיתנו זו החלה לביא. אומרים כי המנוח הבין חמר רב לציורים מקיריים, ארצי ישראלים, אימרים כי עולם חדש נגלה פה לפניו ואיתו חפץ לגלות לפנינו בכחו האמנותי הגדול, — והנה בא הסוה האבזרי ויחמס איתו ממנו וישם קץ לכל תקוותיו ותקוותינו אנו, ויחד עם המשיירר ביאליק יכול דמנית להגיד:

„אחרי מותי ..."

... אחרי מותי ספרו קכה לי:

היה איש — וראו איננו עוד ...

קדם זמנו מה דאיש היה,

ושירת חיו באציע נקסקה...

וצר! עוד כןמור אחר היה לו —

והנה אבך האומר לעד,

והוא התמקמה אף לא בא

אף לא בא! ...

ונרול מאה מאד הפאב!

הנה איש - וראו אינו עוד,

ושירת חיינו באמצע נפסקה.

עוד שיר מזמור אחד הנה לו -

והנה אבד המזמור לעד,

אבד לעד!

כן עוד מזמור אחד היה לו, ונים זה המסכן מחכה, רוער ומחכה לאצבע המשורר כי חבוא לפרט עליו, אבל משורר זה לא יבוא... ומזמור זה מהו? זהו מזמור ציון, מזמור התחיה בא"י, אבל יום יבוא, והיום ההוא לא ירחק חק, וקמו מקרבנו אמנים גדולים, מבצלאל מוסדנו, ואולי גם מבין תלמידיו של הרשנברג, והשמיעו לנו את המזמור הזה, והם יהיו בריאים ורעננים, מגידלים על ברכי הצבע הארצי-ישראלית, וינקי ממנה ונתנו לנו ציורים ש לנו, מחיינו, משאיפותינו, מסביבותינו ומתקוותינו אנו, ופרחה האמנות בישראל, ובצלאל היקר לנו יפרח וישנה מאד. כן, רבותי, עוד לא אברה הקיתנו!

אבד לעד!

וצר מאד! הן פנור היה-לו,

נפש ביה וקמללה,

והמזמור מדי דבר-בו,

את-כל רזי לבו הניר-לו,

וכל בנימין ירו דוככה,

אף לו אחד בקרבנו הכהיה,

סחור-סחור לו אצבעותיו פזו,

נימה אחת אלטה נשארה,

אלטה נשארה עד היום! ...

וצר מאד מאד!

בל ימיה זעה נימה זו,

דוקם זעה, דוקם קעדה,

אל מזמורה הודה-גואלה,

בקהה צמאה, עגמה, נכספה,

פאשר יעגם לב למזמן-לו;

ואם התמקמה - בכל יום חקתה-לו,

ובנהמה ממירה שזעה-לו -